

LAPUAN KAUPUNGIN MUSEOT

TOIMINTA- JA TALOUSSUUNNITELMA 2027–2031

Käsittely hyvinvointilautakunnan kokouksessa 24.8.2026 §

Lapuan kaupungin museoiden rooli on toimia siltana ihmisten ja kulttuuriperinnön ja taiteen välillä. Kokoelmat ja arkistot ovat yhteistä kulttuuriperintöämme, jota museot säilyttävät tulevaisuuden sukupolville ja joiden käyttöä ja tutkimusta museot edistävät. Museoiden toiminnalla on laajempi yhteiskunnallinen merkitys: ne inspiroivat luovuuteen, edistävät sivistystä sekä vahvistavat tärkeitä arvoja, kuten demokratiaa, ilmaisunvapautta ja yhteiskunnan avoimuutta.

Sisällys

1. Toimintasuunnitelman pohjatyö ja lähtökohdat	3
Lapuan museotoiminta muuttuvassa toimintaympäristössä	4
Lapuan kaupungin museoiden vahvuudet, kehittämiskohteet, uhat ja mahdollisuudet	4
OSA I TOIMINNAN TAVOITTEET	6
2. Museomääritelmä	6
3. Museolaki ja muu toimintaa ohjaava lainsäädäntö	6
4. Lapuan kaupungin museoiden esittely	7
Lapuan patruunatehtaan museo	7
Pyhälahden valokuvaamomuseo	7
Lapuanliikkeen museo.....	7
Lapuan taidemuseo.....	7
5. Kokoelmat ja arkistot.....	8
Lapuan kotiseutuarkisto (LKOÄ).....	8
Taidekokoelmien kartuttaminen.....	9
Kokoelmien ylläpito ja hoito	10
6. Näyttelyt	11
Taidenäyttelyt.....	11
7. Kulttuurihistoriallisten museoiden yleisötyö.....	12
Taidemuseon yleisötyö.....	12
9. Tutkimuksellinen toiminta	13
OSA II TOIMENPIDESUUNNITELMA.....	13
Arvot ja tavoitteellisuus	13
10. Lapuan kaupungin museoiden arvot.....	13
Vastuullisuus	14
Ekologinen kestävyys.....	14
Turvallisempi tila	15
Saavutettavuus ja esteettömyys	15
Vaikuttava, asiantunteva ja kanssaelävä museo	15
12. Toimintakate ja oma tulonhankinta avustusten avulla.....	15
13. Toimenpiteet.....	16
Kasvava Lapua Vaikuttavat museot: Kulttuuri ja taide ovat Lapuan kehittämisen keskeisiä voimia.....	16
Osaava Lapua Asiantuntevat museot: Kulttuurin palvelukokonaisuus syntyy yhteistyöllä	17
Hyvinvoiva Lapua Kanssaelävät museot: Lasten ja nuorten kulttuuriset oikeudet toteutuvat yhdenvertaisesti.....	17
14. Mittarit ja raportointi.....	18

1. Toimintasuunnitelman pohjatyö ja lähtökohdat

Lapuan kaupungin museoiden toimintasuunnitelma vuosille 2027–2031 on laadittu vuoden 2026 aikana. Suunnitelman laatimiseen on osallistunut museoiden kolmihenkinen henkilökunta.

Toimintasuunnitelma pohjautuu tarpeeseen kehittää museotyötä. Museoiden sisäisen keskustelun ja työnjaon selkeyttämisen lisäksi suunnitelmassa on huomioitu Lapuan patruunatehtaan museon yleisötyön kehittämiseen tarkoitettua Iso koneet -hankkeen palvelumuotoilukoulutuksen ja kulttuuritoimen työnohjauksen antia. Tavoitteena on tarkastella läpikotaisin museoiden toiminnan tavoitteita ja merkitystä sekä museotoiminnan nivoutumista kulttuuritoimen ja kaupunkiorganisaation kokonaisuuteen. Museoviraston Museoiden arviointimalli -työkalun ohjaamana toimintasuunnitelmassa on tarkasteltu museoiden yhteiskunnallista vaikuttavuutta kokoelma-, näyttely- ja yleisötyön osalta.

Toimintasuunnitelman lähtökohdat

Lapuan kaupungin museoiden toimintasuunnitelma pohjautuu museoalan lainsäädäntöön sekä Lapuan kaupungin omiin arvoihin, ohjeistuksiin ja resursseihin. Suunnitelman avulla museot toteuttavat osaltaan kaupunkistrategiaa ja kaupungin kulttuurihyvinvointisuunnitelmaa 2024–2029 sekä Etelä-Pohjanmaan kulttuuristrategia vuosille 2026–2035-kehittämishajelman tavoitteita.

Lapuan kaupungin museot toimivat monialaisessa kentässä. Ne ovat samanaikaisesti, muistiorganisaatioita, tarjoavat työkentän taiteen ammattilaisille, houkuttelevat matkailijoita ja toimivat osana kaupungin julkisia palveluita. Toimintasuunnitelma korostaa museota tärkeänä tekijänä avoimen, demokraattisen ja hyvinvoivan yhteiskunnan rakentamisessa, jossa katsotaan tulevaisuuteen historian tuntien. Yhteiskunnallisena tehtävänään museot huolehtivat kulttuurihistorian ja taiteen säilymisestä sekä kannustavat tutkimukseen, tiedon jakamiseen ja avoimeen keskusteluun.

Museoiden esine- ja taidekokoelmat sekä arkistot välittävät tietoa oman aikansa ilmiöistä meille ja tuleville sukupolville. Nyky-yhteiskunta ja taide ovat kuitenkin jatkuvassa muutoksessa, ja esineistä ja taideteoksista tehdyt tulkinnat elävät ajassa kietoen menneisyyden ja nykyisyyden yhteen.

Museoiden ja kulttuuriperinnön/taiteen kenttä ja niiden yleisöt ovat samanaikaisesti paikallisia, alueellisia, valtakunnallisia ja kansainvälisiä. Julkisina instituutioina museot tarjoavat kävijöilleen tietoa ja elämyksiä. Ne ovat sosiaalisia, jaettuja tiloja, joissa keskiöön nousevat ihmisten omakohtaiset tulkinnat, kokemukset ja osallisuus. Museot tekevät jatkuvasti työtä huomioidakseen kävijöidensä erilaiset taustat, tarpeet ja motivaatiot vierailla museoissa tai käyttää museopalveluita. Museot tarjoavat kävijöille mahdollisuuden pohtia omia arvojaan, tietojaan ja ajatuksiaan. Tämä kokonaisuus lisää yhteisön hyvinvointia ja sivistystä sekä vahvistaa koko yhteiskunnan kehitystä.

Nykyisin taidemuseot näkevät roolinsa entistä vahvemmin myös taidealan hyvien käytäntöjen edistäjinä: esimerkiksi kuvataiteilijoiden näyttelypalkkiojärjestelmän edistäjänä ja Kuvasto-korvausten maksajana. Olennainen osa taidemuseoiden nykyistä tehtäväkenttää on myös julkisen taiteen -ohjelmien edistäminen ja julkisen taiteen toimintatapojen ja prosessien kehittäminen.

Lapuan museotoiminta muuttuvassa toimintaympäristössä

Lapuan kaupungin museoiden kokonaisuus muodostuu kahdesta museoyksiköstä: taidemuseosta ja kulttuurihistoriallisista museoista, joita ovat Lapuan patruunatehtaan museo, Lapuanliikkeen museo ja Pyhälahden valokuvaamomuseo. Museot ovat keskittyneet tallentamaan museoiden teemoja ja taidekokoelmia. Museoiden toiminta on monipuolista: ne järjestävät näyttelyitä, harjoittavat tallennus- ja tutkimustyötä sekä tarjoavat museo-opetusta ja tiedonvälitystä. Lapuan kaupungin museot perustettiin vuonna 1998, jolloin kulttuuri nähtiin tärkeänä osana hyvinvointivaltiota. 2020-luvulla taloudellinen ja poliittinen tilanne on tiukentunut, mikä pakottaa koko museoalaa arvioimaan palveluita kriittisemmin. Lisäksi maailmanlaajuiset kriisit, kuten huoli luonnontilasta ja turvallisuusuhat, luovat yhteiskunnallista vastakkainasettelua. Tässä tilanteessa tarvitaan kykyä kuvitella vaihtoehtoisia ja parempia tulevaisuudennäkymiä.

Valtakunnallinen Mahdollisuuksien museo 2030-ohjelma korostaa ekologista, sosiaalista ja taloudellista kestävyyttä museotyön ytimessä. Museoiden tehtävänä on toimia avoimen keskustelun alustoina, vähentää eriarvoisuutta ja tukea identiteettien rakentumista yhdistämällä menneisyys ja tulevaisuus.

Lapuan kaupungin strategian tavoitteena on hyvinvoiva, elinvoimainen ja kasvava Lapua. Strategiassa on nostettu kulttuuri ja taide kaupungin asukkaiden voimavaraksi. Kulttuurin avulla pyritään lisäämään osallisuutta sekä tekemään Lapuasta vetovoimainen ja rakastettu kulttuurimatkailukohde.

Museokäynnit ovat yleisesti kasvaneet esimerkiksi Museokortin ansiosta, erottuminen muista vaatii uusia ponnisteluja. Nykyään kilpailu alalla on kovaa. Kulttuurihistorian ja taiteen merkitys korostuu muuttuvassa maailmassa. Museoalalle saatava rahoitus vaatii yhteistyötä muiden museoiden ja toimijoiden kanssa. Aktiivinen julkinen keskustelu kulttuurista ja taiteesta avaa mahdollisuuksia museoalalle.

Lapuan kaupungin museoiden vahvuudet, kehittämiskohteet, uhat ja mahdollisuudet

Museoviraston julkistaman Museoiden arviointimalli -työkalun avulla yhteiskunnallista vaikuttavuutta on tarkasteltu kokoelmien, näyttelyiden ja yleisötyön osalta. Mallin avulla tunnistettiin vahvuuksia ja kehittämiskohteita sekä toimintaympäristöön liittyviä uhkia ja mahdollisuuksia.

Vahvuudet

Museoiden sisällöt ovat valtakunnallisesti kiinnostavia ja ajankohtaisia sekä taidemuseolla on omaleimainen näyttelyprofiili. Itse museoiden miljöö autenttisessa tehdasympäristössä rakennuskantoineen ja näyttelytiloineen tukee näyttelyiden kerrontaa/tarinaa. Lisäksi arvoa tuovat valokuvaamomuseon laaja kokoelma lapualaisesta arjesta ja historiasta sekä kaupungin taidekokoelmien alueellinen merkitys.

Museoiden toiminta tavoittaa laajasti eri ikäryhmät. Yleisötyössä panostetaan esteettömyyteen ja saavutettavuuteen, ja myös erityisryhmät on huomioitu palveluissa.

Museoiden työntekijöillä on vahva museoalan ammattitaito sekä rohkeutta luoda uutta. Työkulttuuri perustuu itseohjautuvuuteen ja vapauteen, mutta henkilöstöä yhdistää silti selkeä, yhteinen näkemys Lapuan kaupungin museoiden perustehtävästä ja toiminnan hengestä.

Kehittämiskohteet

Vahvuutena koetun itseohjautuvuuden kääntöpuolena on aukikirjoitettujen yhteisten tavoitteiden puuttuminen ja riittämättömyyden tunne, joka aiheutuu vaikeudesta rajata sitä mihin keskitytään. Toimintatapa on myös osin reagoivaa suunnitelmallisuuden sijaan. Museon omia suunnitelmia on jo laadittu muutaman vuoden ajan. Pitkän tähtäimen suunnitelmallisuutta parannetaan nyt tunnistamalla museon ja kulttuuritoimen sekä kaupungin yhteiset prosessit, luomalla sekä toimenpideohjelma että soveltuvat mittarit. Samaa tavoitetta tukee myös talouden yhteinen suunnittelu ja talouslukujen avaaminen henkilökunnan kesken. Toimenpidesuunnitelma pyritään rakentamaan ja viemään käytäntöön siten, ettei työmotivaation ja työyhteisön luovuuden ja ketteryyden kannalta tärkeä itseohjautuvuus kärsi. Rakentavan sisäisen palautteen antaminen ja onnistumisista iloitseminen ovat tärkeällä sijalla.

Asiakaspalautteen keräämistä ja analysointia parannetaan. Kävijöihin halutaan lisää nuoria, nuoria aikuisia ja miehiä. Suhdetta paikallisiin ja oman kunnan yleisöihin halutaan vahvistaa, sitouttaa uusia kävijöitä alueelta ja parantaa museoiden tunnettuutta kulttuurimatkailukohteena. Pohditaan museon oman roolin määrittelyä yhteiskunnallisena keskustelijana. Lisätään taidemuseon arkistojen ja käsikirjaston saavutettavuutta tutkijoille ja opiskelijoille, sekä edistetään sisältöjen saatavuutta Finnassa.

Uhat ja haasteet

Taloustilanne sekä valtion ja Lapuan kaupungin tasolla tiukentaa museoiden rahoitusta ja investointeja. Yleinen kriisiytyminen näkyy niin kumppaniverkostoissa kuin taidemaailmassa mm. hintojen nousuna, toimeentulo-ongelmina ja tulevaisuuden ennakkoinnin vaikeutena. Samaan aikaan yhteiskunnallinen keskustelu kärjistyy radikalisoitumisen, ääriilikkeiden ja ääriajattelun haastaessa julkista keskusteluilmapiiriä. Yleisöt ovat pirstaloituneita ja heikommin sitoutuneita.

Vaarana voi olla työn merkityksen tunteen katoaminen, kynnistyminen vaikuttamisen mahdollisuuksien suhteen ja henkilökunnan uupuminen. Pysyvien ja riittävän asianmukaisten kokoelmatilojen puute rajoittaa mm. kokoelmien inventointia ja hoitoa, kokoelmatoiminnan kehittämistä, mikä aiheuttaa huolta henkilökunnalle.

Mahdollisuudet

Museoissa käyminen on suositumpaa kuin koskaan ja Museokortti on madaltanut museokäynnin kynnystä ja lisännyt museokäyntejä valtakunnallisesti. Yhteistyön vaaliminen ja koko museo- ja taidealan puolesta puhuminen ja julkinen kulttuuriarvoja ja taidetta koskeva keskustelu ovat keino puolustaa museoiden ja taiteen yhteiskunnallista merkitystä ja tukea. Museoiden yhteistyö auttaa kehittämään palveluita ja museokokemusta sekä lisäämään Lapuan houkuttelevuutta kulttuurimatkailukohteena.

Museoiden henkilöstö tukee ja auttaa toisiaan eri tavoin. Lapuan kaupungin museot painottavat markkinoinnin ja palveluiden ympärivuotisuutta ja kulttuurin merkitystä aikaisempaa enemmän. Yhteistyö kaupungin viestinnän ja markkinoinnin kanssa tuo museoille ja taidemuseolle suurempaa näkyvyyttä. Uudistetussa Lapuan patruunatehtaan museon perusnäyttelyssä on potentiaalia uuteen yleisötyöhön ja koko Vanhan Paukun asiakkaan palvelupolun luomiseen. Perusnäyttelyn onnistunut uudistus lisää alueen vetovoimaa ja madaltaa kynnystä tulla museoon. Taidemuseon avoinnapidon tehtäviä tulisi hoitaa pääsääntöisesti yksi henkilö, mikä vähentää määräaikaisen henkilökunnan tarvetta ja mahdollistaa palveluiden aikaisempaa paremman kehittämisen.

Lapuan kaupungin museot ovat aktiivisia kaupungin teknisen toimen suuntaan ja yhteistyöhön asianmukaisten kokoelmatilojen saamiseksi museoille. Pysyvien ja tarkoituksenmukaisten

kokoelmatilojen toteutuessa museoiden kokoelmista voidaan huolehtia aikaisempaa paremmin ja niitä saadaan uudella tavalla tutkimus- ja näyttelykäyttöön, sijoitettavaksi julkisiin tiloihin ja yleisötyössä.

Pitkäaikaista yhteistyötä Lapuan Taide- ja tiedesäätiön kanssa kehitetään ja muita uusia toimintamalleja etsitään. Se laajentaa museon toiminnan vaikuttavuutta ja verkostoja Lapualla ja Etelä-Pohjanmaalla.

OSA I TOIMINNAN TAVOITTEET

2. Museomääritelmä

Lapuan kaupungin museot on sitoutunut UNESCO:n alaisen Kansainvälisen museoliitto ICOMin laatimiin museotyön eettisiin sääntöihin. ICOMin uudistuneen, vuonna 2022 julkistetun museomääritelmän mukaan:

”Museo on yleishyödyllinen, pysyvä ja yhteiskuntaa palveleva instituutio. Se tutkii, kerää, säilyttää, tulkitsee ja asettaa näytteille aineellista ja aineetonta perintöä. Museot ovat yleisölle avoimia, saavutettavia ja inklusiivisia. Museot edistävät monimuotoisuutta ja kestävää kehitystä. Ne toimivat ja viestivät eettisesti ja ammattimaisesti, yhdessä yhteisöjensä kanssa. Museot tarjoavat monipuolisia oppimisen, ilon, pohdinnan ja tiedon jakamisen kokemuksia.”

3. Museolaki ja muu toimintaa ohjaava lainsäädäntö

Museolain 314/2019 mukaan museoiden toiminnan tarkoituksena on 1) kulttuuri- ja luonnonperinnön sekä taiteen tallentaminen ja säilyttäminen 2) aineistoja ja muita sisältöjä koskevan tutkimuksen edistäminen ja hyödyntäminen 3) aineistojen ja tiedon saatavuuden, saavutettavuuden ja käytön edistäminen 4) kulttuuri- ja luonnonperinnön sekä taiteen esittäminen ja elämysten tarjoaminen sekä 5) yleisötyö, vuorovaikutus sekä opetuksen ja kasvatuksen edistäminen.

Museolain 5 §:ssä todetaan, että yhtenä edellytyksenä ammatillisen museon hyväksymiselle valtionosuuden piiriin on, että museolla on kokoelma ja kokoelmatyötä ohjaava kokoelmapoliittinen ohjelma. Lisäksi museolaki määrää, että museon tilojen on oltava tarkoituksenmukaiset, ja että kokoelman säilyminen museokokoelmana on turvattava myös museon lopettaessa toimintansa.

Lapuan kaupungin museot on toiminut vuodesta 1998. Lainuudistuksen (Museolaki 314/2019 7§) myötä Museovirasto nimesi Seinäjoen museot ja Nelimarkka-museon 1.1.2020 alkaen hoitamaan alueellista vastuumuseotehtävää Etelä-Pohjanmaalla. Alueellisena vastuumuseona Seinäjoen museoiden tehtäviin kuuluu mm. maakunnan museotoiminnan edistäminen. Nelimarkka-museon tehtävänä on toimia taiteen ja visuaalisen kulttuuriperinnön asiantuntijana sekä kehittää ja edistää toimialansa yhteistyötä sekä taiteen ja visuaalisen kulttuuriperinnön tallentamista ja digitaalista saatavuutta. Lapuan kaupungin museot tekee tiivistä yhteistyötä vastuumuseoiden kanssa, mm. alueellisten kokoelmien tallennusvastuiden jakamiseksi ja julkisen taiteen ohjelman aikaansaamiseksi sekä näyttely-yhteistyötä.

Museolain lisäksi museoiden toimintaa ja kokoelmatyötä ohjaavat useat muut Suomen ja Euroopan Unionin säätämät lait sekä kansainväliset ja kansalliset sopimukset. Museoita koskevaa lainsäädäntöä ovat laki kuntien kulttuuritoiminnasta, arkistolaki, tiedonhallintalaki, laki kulttuuriesineiden maastaviennin rajoittamisesta, Euroopan Unionin tietosuoja-asetus ja sitä täydentävä tietosuojalaki, Euroopan Unionin saavutettavuusdirektiivi ja tekijänoikeuslaki, sekä hankintalaki.

Arkistolaitoksen määräys pysyvästi säilytettävistä kunnallisen sivistystoimen asiakirjoista koskee museotoimintaa ja kokoelmien dokumentaatioaineistoja. Haagin yleissopimus, Euroopan neuvoston puiteyleissopimus kulttuuriperinnön yhteiskunnallisesta merkityksestä (Faron puiteyleissopimus), Unescon yleissopimukset kulttuuriperinnön suojelusta ja säilyttämisestä sekä Unidroit'n yleissopimus koskevat museotoimintaa.

4. Lapuan kaupungin museoiden esittely

Museokokonaisuus jakautuu Lapuan taidemuseoon sekä kulttuurihistorialliseen yksikköön, joka koostuu Lapuan patruunatehtaan museosta, Pyhälahden valokuvaamomuseosta, Lapuanliikkeen museosta. Kulttuurihistoriallisen museoyksikön hallinnoimana toimii myös Lapuan kotiseutuarkistosta. Museot ovat osa Lapuan kaupungin museo- ja kulttuuripalveluita, ja ne toimivat hyvinvointilautakunnan alaisuudessa. Museon henkilöstö hoitaa kolmea tehtäväaluetta, jotka ovat kokoelmat, näyttelyt ja yleisötyö.

Vuosi 2027 on Lapuan museoiden 29. toimintavuosi. Museo sai alkunsa vuonna 1998, jolloin Pyhälahden valokuvaamon perikunnan lahjoittamat valokuvat ja esineet järjestettiin museoksi. Toimintasuunnitelma kautena vuonna 2028 museotoimi täyttää 30 vuotta.

Lapuan kaupungin museot sijaitsevat Lapuan keskustassa, Kulttuurikeskus Vanhassa Paukussa osoitteessa Vanhan Paukun tie 1, 62100 Lapua. Kaupunki osti teollisuusalueen Lapuan patruunatehdas Oy:ltä tehdasrakennuksineen vuonna 1993. Kulttuurikeskus Vanha Paukku ja museoiden alue kuuluu valtakunnallisesti merkittäviin rakennettuihin kulttuuriympäristöihin. Tehdasmiljöössä sijaitsevien rakennusten historiatietoa tulla esittämään QR-koodien avulla tulevaisuudessa. Lapuan taidemuseo avautui vuonna 1.10.2006. Sen perustana on Pauli Laurilan taidekokoelma ja siihen liittynyt ehto taidemuseon perustamisesta. Museot ovat avoinna yleisölle säännöllisesti ympäri vuoden, ja niihin on vapaa pääsy kaikille kiinnostuneille.

Lapuan patruunatehtaan museo

Lapuan patruunatehtaan museo esittelee yli satavuotiaan tehtaan työtä ja tapahtumia 1920-luvulta nykypäivään. Aidossa tehdassalissa ja -miljöössä sijaitseva vuonna 2025 uudistettu perusnäyttely nostaa työntekijöiden näkökulman esiin.

Pyhälahden valokuvaamomuseo

Pyhälahden valokuvaamomuseo esittelee vuosina 1900–1980 toimineen perhevalokuvaamon historiaa, esineistöä ja kuva-arkistoa. Pyhälahden kuviin on tallentunut kansallisesti merkittäviä historiallisia tapahtumia ja maaseutuelämää arjesta juhlaan.

Lapuanliikkeen museo

Lapuanliikkeen museo esittelee suomalaisen oikeistoradikalismien historiaa (1929–1944) Lapuan liikkeen synnystä Isänmaallisen kansanliikkeen lakkauttamiseen. Näyttely perustuu kuvavalikoimaan sekä alkuperäiseen esineistöön. Lapuanliike oli kommunisminvastaisena kansanliikkeenä alkanut ilmiö, joka sai alkusysäyksensä Lapualla marraskuussa 1929 tapahtuneesta kommunistinuorten kokouksen hajottamisesta.

Lapuan taidemuseo

Lapuan taidemuseo on nykyaikaiseen profiloitunut museo, jossa on esillä kolmesti vuodessa vaihtuva kokoelma- tai nykyaikaisen taiteen näyttely. Suomalaiseen nykyaikaiseen keskittyvien näyttelyiden rinnalla omia kokoelmia tarkastellaan nykyhetkessä ja taidehistoriallisessa perspektiivissä. Taiteen kehityskulkuja käsitellään temaattisten painopisteiden kautta. Etelä-

Pohjanmaalla työskentelevien ja alueelta lähtöisin olevien kuvataiteilijoiden kutsunäyttelyt nostavat alueen taiteilijoita huomion kohteeksi. Taidemuseo tekee valintoja myös taidemuseoon tulevien vapaamuotoisten hakemusten pohjalta. Näyttelyt esittelevät pääasiassa kotimaisen taiteen ilmiöitä tarjoten yleisöille ainutkertaisuuden kokemuksia ja monipuolisesti ajatuksia herättelevää sisältöä.

Lapuan taidemuseo tunnetaan arvostettuna ja osaavana toimijana, joka on verkostoitunut myös kansainvälisesti. Yhteistyö alueen koulujen kanssa on aktiivista ja kaupungin kulttuuriopetus suunnitelman (KOPS) mukaista.

Suunnittelusta nykyaikaisen esittämistä palvelevaksi taidemuseoksi vastasi arkkitehti Juha Leiviskä. Taidemuseo tunnetaan yhtenä Suomen kauneimmista näyttelytiloista. Museon asiakkaita ovat myös ne ihmiset, jotka eivät tietoisesti hakeudu museon palveluiden ääreen. Esimerkiksi Lapuan taidemuseon kokoelmiin kuuluvat Kari Ovaskan veistokset, jotka sijaitsevat Kulttuurikeskus Vanhan Paukun piha-alueella ja Pajakappelissa, ovat läsnä ihmisten elämässä. Samoin kaupungintalolle sijoitetut kokoelmateokset ja muissa kaupungin julkisissa rakennuksissa oleva taide on ihmisten nähtävillä. Ihmisten arkea ovat myös rakennettu kulttuuriperintö ja kulttuuriympäristöt, joita museot vaalivat. Julkisen taiteen ohjelma työstetään alueellisen vastuumuseon kanssa kaupungin toimialojen yhteiseksi ja suunnitelmalliseksi toimintamalliksi.

5. Kokoelmat ja arkistot

Kokoelmat ovat museotoiminnan perusta. Säilyttämisen lisäksi museon tärkeä tehtävä on tarjota kokoelmia ihmisten saataville eri tavoin. Esinekokoelmat ja kokoelmateokset ovat ajallisesti kerrostuneita tiedon lähteitä, joiden avulla museo voi kertoa erilaisista ilmiöistä omassa näyttely-, tutkimus- ja yleisötyötoiminnassaan. Museoiden säilyttämät kokoelmat ja arkistot ovat tietovarantoja, joiden olemassaolo on arvokasta paitsi oman alueensa ihmisille Etelä-Pohjanmaalla ja valtakunnallisesti, myös laajemmin koko ihmiskunnan yhteistä muistia varten mahdollistaen monenlaista tiedon ja elämysten tuottamista nyt ja tulevaisuudessa.

Museon tietopalveluiden perustan muodostavat esine-, valokuva- ja taidekokoelmien ohella museon arkistot. Tallennustyön painopistealueina ovat 1.) Lapuan kaupungin museoiden tallennusvastuuseen liittyvän esine- ja taideteoskokoelmien kartuttaminen sekä arkistoaineiston kerääminen, 2.) oman toiminnan dokumentointi, kuten sopimusten, näyttelyjulkaisujen, kutsujen ja julisteiden tallentaminen.

Nykydokumentaation periaatteiden mukaista tallennustyötä jatketaan Lapuan patruunatehtaan museon kuuluessa TAKO-yhteistyön piiriin. Tallennustyötä tehdään suhteessa maakunnalliseen tallennusyhteistyöhön ja valtakunnalliseen TAKO-yhteistyöhön.

Amanuenssi vastaa kokoelmatyön kehittämisestä, toimintojen ylläpidosta ja toteutuksesta museoiden kokoelmapolitiikan mukaisesti.

Lapuan kotiseutuarkisto (LKOa)

Lapuan kotiseutuarkisto (LKOa) tallentaa Lapuaa koskevaa yksityisluontoista arkistoaineistoa ja henkistä perinnettä. Aineistossa on yhdistysten, yritysten, yksityishenkilöiden ja talojen sekä kylien arkistoja. Arkiston toiminta-alue on nykyinen Lapuan kaupungin alue, mutta erityisestä syystä arkistoon voidaan ottaa myös muita alueita koskevaa aineistoa. Lapuan kotiseutuarkisto on mukana yksityisarkistojen kansallisessa hankintapolitiikassa.

Lapuan kaupungin omistukseen kuuluvia kokoelmia

Lapuan patruunatehtaan museon kokoelmat

Museon kokoelmapolitiikkana on ottaa vastaan patruunatehtaan koko sen toiminta-aikaan liittyvää erilaista aineistoa lahjoituksina. Erityisesti museo tavoittelee patruunatehtaan toimintaan tavalla tai toisella liittyneiden ihmisten ja tehtaan arkeen liittynyttä aineistoa. Lapuan kaupungin omistuksessa on kulttuurikeskuksen alueella vielä olevaa patruunatehtaan irtaimistoa. Puolustusvoimien varikolta Vaajakosken Kanavuoresta yhteistyössä puolustusministeriön kanssa talletettu materiaali on hävitetty sekä Sotamuseon että puolustusvoimien materiaalilaitoksen kanssa käytyjen keskustelujen tuloksena. Syynä oli tilanpuute ja se, että vastaavaa materiaalia on Lapuan kaupungin museoiden kokoelmissa.

Pyhälahden valokuvaamomuseon kokoelmat

Valokuvaamomuseon kokoelmat koostuvat Lapualla vuosina 1900–1980 toimineen Pyhälahden valokuvaamon valokuvakokoelmista ja esineistöstä. Yksittäisen valokuvaamon 80 vuotta jatkuneen historian kautta avautuu näkymä valokuvauksen historiaan, ja laajojen negatiivi- ja kuvakokoelmien välityksellä saadaan elävä vaikutelma lähialueen elämänmenosta 1900-luvulla.

Lapuan kaupunki on ottanut lahjoituksena vastaan Pyhälahden valokuvaamon koko irtaimiston, ja tallennusvastuualue on rajattu kyseisen yrityksen toimintaan liittyvään aineistoon. Museon hallussa on toista sataa valokuvaamon esinettä, joista osa on esillä uusitussa perusnäyttelyssä.

Valokuvaamomuseon kokoelmat sisältävät noin 150 000 negatiivia ja valokuvaa Lapualta ja myös Seinäjoella [rajavuodet tarkistettava] toimineen sivuliikkeen ajalta. Mukana on runsaasti henkilö- ja ryhmäkuvia, mutta myös maisemakuvia, työkuvia ja otoksia lapualaisista tapahtumista.

Lapuanliikkeen museon kokoelmat

Lapuanliikkeen museo tallentaa ja esittelee lapuanliikkeen ja Isänmaallisen kansanliikkeen aineistoa koko niiden toiminta-ajalta 1929–1944. Kokoelmaa pyritään kartuttamaan ainoastaan lahjoituksin erityisesti Etelä-Pohjanmaata koskevalla aineistolla harkinnan mukaan.

Lapuan taidemuseon taidekokoelmat

Lapuan taidemuseon hallinnoi kahdeksaa taidekokoelmaa:

1. Pauli Laurilan lahjoituskokoelma
2. Antti Ojalan lahjoituskokoelma
3. Kari Ovaskan talletuskokoelma
4. Armas Paavolan lahjoituskokoelma
5. Päivi ja Veikko Juraman lahjoituskokoelma
6. Oiva Polarin perikunnan lahjoituskokoelma
7. Lapuan taidemuseon kokoelma
8. Lapuan taide- ja taidesäätiön kokoelma.

Taidekokoelmien kartuttaminen

Lapuan taidemuseo vastaa kaupungin oman taidekokoelman kartuttamisesta huomioiden kaupungin hankintamäärärahat. Hankittavan taiteen soveltuvuutta kokoelmaan ohjaa kuvataiteisiin perehtyneen

museoammatillisen henkilökunnan harkinta. Lapuan kaupungin johtosäännön mukaan kulttuuripäällikkö päättää hankintavaltuuksiensa puitteissa kokoelmahankinnoista.

Ennen päätöksen tekoa hankinnat käsitellään hankintatyöryhmässä, joka koostuu intendentin lisäksi amanuenssista ja museolehtorista. Kaupungin kokoelman kartutus tapahtuu taidemuseon talousarviovaroista. Hankintojen lähtökohtina ovat taidemuseon oman näyttelytoiminnan dokumentaatio ja kokoelmiin liitettävien teosten tallentaminen. Kokoelman kartutuksessa huomioidaan Lapuan taidemuseon näyttelyohjelman ja kokoelman sisällölliset painopisteet. Tarkoituksena on hankkia Lapuan kaupungin taidekokoelmaan korkealaatuista taidetta keskittyen erityisesti nykytaiteeseen. Lisäksi kokoelmiin voidaan ottaa vastaan lahjoituksia silloin kun ne täyttävät kokoelmanhankintakriteerit. Hankinnoissa huomioidaan käytettävissä oleva säilytystilojen kapasiteetti ja teoksen soveltuvuus säilyttämiseen osana kokoelmaa.

Lapuan kaupungin museoiden esine- ja taidekokoelman tallennusalueet, painopisteet ja taideteosten hankintakriteerit on esitelty kokoelmapoliittisen ohjelman (2024–2028) luvussa 5.

Kokoelmien ylläpito ja hoito

Jotta kokoelmien turvallisuudesta voidaan vastata, museolla tulee olla palveluksessaan riittävä määrä asianmukaisen koulutuksen saanutta ja riittävän laajan museoalan kokemuksen omaavaa henkilökuntaa sekä tarkoituksenmukaiset tilat ja välineistö. Esineiden ja taideteosten säilytystilojen tulee täyttää sekä olosuhteiden että rakenteiden osalta tietyt perusvaatimukset, jotka koskevat mm. palo- ja murtosuojausta, tilojen valaistusolosuhteita, lämpötilaa ja ilmankosteutta sekä näiden vaihteluita. Tilojen täytyy olla logistisesti tarkoituksenmukaiset ja turvalliset sekä henkilöstön että esineiden ja taideteosten näkökulmasta myös silloin, kun käsittelyssä on poikkeuksellisen raskaita tai muutoin vaikeasti käsiteltäviä kohteita. Rakenteellisen suojauksen lisäksi tilojen täytyy olla varustetut kulunvalvonta- ja seurantajärjestelmillä. Suunnitelmakauden aluksi keskitytään erityisesti vuonna 2026 aloitetun kokoelmatilahankkeen selvitystyöhön ja toteuttamiseen, esine- ja taidekokoelman inventointiin muuttoa varten.

Kulttuurihistoriallisten museoiden ja taidemuseon kokoelmatilat eivät tällä hetkellä sijaitse yhdessä rakennuksessa. Pitkän tähtäimen tavoitteena on kaikkien Lapuan museopalveluiden kokoelmien sijoittaminen yhteiseen kokoelmakeskukseen. Kokoelmakeskuksen valmistumiseen saakka museoiden kokoelmia säilytetään kaupungin vuokraamassa neljässä ulkopuolisessa säilytystilassa, joista yhdessä sijaitsee myös kotiseutuarkisto. Osaa taidekokoelmasta ja käsikirjastoa säilytetään taidemuseorakennuksessa. Digitaalisia tiedostoja, kuten kokoelmateoskuvia, säilytetään ulkoisilla massamuisteilla. Lapuan kaupungin museoiden aineistoja säilytetään teksti-, kuva-, ääni- ja videotiedostoina.

Lapuan taidemuseossa toteutetaan ennaltaehkäisevää konservointia. Ennaltaehkäisevän konservoinnin periaatteita ja menetelmiä noudattavat kaikki museon työntekijät. Käytännön konservointia tilataan ostopalveluna konservoitavan esineen tai teoksen valmistusmateriaaleista riippuen.

Työ Finna-hankkeessa edistyy, Omeka-järjestelmä on asennettu palvelimelle. Aineisto-Excelit joudutaan kuitenkin tekemään uudelleen, sillä vanhoja tiedostoja ei ole löytynyt. Kokoelmien näkyvyyden suhteen todettiin, että Omeka S:ssä kannattaa suosia miniminäkyvyyttä ylläpidon helpottamiseksi. Lapuan kaupungin ICT-tuki avaa pääsyn vain Finnalle haravoitavaan aineistoon, ja julkiset kokoelmanäkymät toteutetaan tarvittaessa suoraan Finnan omilla työkaluilla. Kun aineistot ovat valmiina, Kansalliskirjastolta pyydetään testiharavointi. Lisäksi Lapualle tulee vielä raportti vanhasta muutostenseurantatyökalusta, joka tulisi päivittää uuteen versioon. Tietoturvan osalta muistutettiin valppaudesta, sillä tekoälyn kehitys on nopeuttanut myös hyökkäystekniikoita.

6. Näyttelyt

Näyttelyohjelma pyritään suunnittelemaan suurimpien perusnäyttelyiden uudistusten osalta aina viittä vuotta aikaisemmin. Taidemuseon näyttelyiden osalta suunnittelusykli voi olla kaksi vuotta eteenpäin. Taidekentän toimijana Lapuan taidemuseo on pitkään ollut vaikuttavuudessaan kokoaan suurempi. Pitkäjänteinen suunnittelu ja budjetointi sekä sopimusten laatiminen riittävällä ennakoinnilla on edellytys sille, että Lapuan kaupungin museot näyttäytyvät luotettavana ja ammattitaitoisena kumppanina museoille ja muille yhteistyötahoille sekä kotimaisille taiteilijoille.

Näyttely-yksikköön kuuluvat intendentti, amanuenssi ja museolehtori. Lapuan taidemuseon näyttelyt suunnitellaan ja toteutetaan yhteistyössä taiteilijoiden kanssa. Näyttelyiden toteuttamisessa tärkeässä roolissa ovat kaupungin rakentajat, jotka auttavat näyttelyrakenteiden toteutuksessa. Näyttelyiden yleisötyöstä ja pedagogisista sisällöistä vastaa museolehtori. Myös ulkopuolisten kuraattorien rooli näyttelyohjelmassa on tarpeellinen ja vakiintunut.

Taidenäyttelyt

Lapuan taidemuseon sisällöllistä linjaa jo museon varhaisista vaiheista lähtien ovat rakentaneet eri teemaiset kokoelmanäyttelyt, modernin taiteen ja nykyaikaisen taiteen näyttelyt. Lapuan taidemuseon näyttelytoiminnan ydin on esitellä taiteen eri ulottuvuuksia ja menetelmiä perinteisistä uusiin. Taiteen esteettisen arvon lisäksi taiteella on yhteiskunnallinen merkitys. Taidemuseon ohjelmistossa painotetaan sitä, miten taide peilaa yhteiskuntaa ja sen muutoksia, ajankohtaisia ilmiöitä, luovaa ja kriittistä ajattelua. Taidemuseo mahdollistaa taiteilijoiden työskentelyn ja uuden taiteen synnyn.

Näyttelyt luovat aidon yhteyden kävijään ja tuovat taiteen osaksi jokapäiväistä elämää. Taidetta ei pidetä vaikeana tai vain harvoille kuuluvana asiana, vaan ajassa ja kulttuurissa kiinni olevana avoimena ajatusten kohtauspaikkana, joka haastaa tarkastelemaan omia asenteita. Taide-elämykset yhdistävät tiedon ja estetiikan syventäen käsitystämme erilaisista ilmiöistä ja vahvistaa kykyämme ymmärtää muita. Taide haastaa erilaisiin tulkintoihin, joskus myös epävarmuuden ja epämukavuuden sietämiseen. Taide lisää empatiaa, herkkyyttä aistia ja havainnoida. Kun teokseen syvennyy rauhassa, se voi tarjota mielihyvää ja koskettavia elämyksiä. Taide koskettaa sekä älyä että tunteita, ruokkii kuvittelukykyä ja auttaa kykyä olla keskittyneesti läsnä. Taidekokemukset ovat tiedollis-esteettisiä elämyksiä, jotka laajentavat tunneskaalaa.

Taidenäyttelyiden painopisteet

Lapuan taidemuseon näyttelyissä on keskitytty vuosikymmenten kuluessa tarkastelemaan taiteen ilmiöitä erilaisten aihepiirien kautta. Museon painopisteet ovat luoneet sen näyttelyohjelmalle tunnistettavan linjan paikallisen, maakunnallisen ja kansallisen sekä kansainvälisen nykyaikaisen taiteen esittäjänä. Lapuan kaupungin taidekokoelman hankintakriteereissä painottuvat lapualaisten ja lapualaislähtöisten sekä Lapuaan muilla tavoin liittyvien taiteilijoiden tuotannon tallentaminen.

Taidemuseon näyttelyprofiilin painopisteitä:

Kiinnittyminen aikamme taiteeseen ja taiteen lähihistoriaan, modernismi – nykyaide.

Paikallisuus: lapualaisten ja lapualaislähtöisten sekä Lapuaan muilla tavoin liittyvien ammattitaiteilijoiden tuotannon esittäminen

Kansalliset ja kansainväliset ammattikuvataiteilijat

Erilaisten tavat ymmärtää paikallisuuksia, paikkojen ja kontekstien väliset suhteet ja vuorovaikutukset.

Nykytaiteen ulottuvuudet ja traditiot nykytaiteessa, materiaalien merkitykset, tilat ja kontekstit.

Osallisuus, representaatiot ja moninaisuus

7. Kulttuurihistoriallisten museoiden yleisötyö

Yleisötyöohjelmaan kuuluvat avoimet sekä yleisöjen erilaisiin tarpeisiin suunnatut opastukset, työpajat ja tapahtumat. Monipuoliset kaupungin vapaa-ajan palvelut luovat mahdollisuuksia kulttuurihistorian ymmärtämiseen ja henkilökohtaiseen harrastamiseen sekä uutta tietoa, taitoa ja luovuutta tuottaviin kokemuksiin ja elämyksiin. Eri ikäisille suunnatut opastukset ja työpajat tukevat lasten ja ikäihmisten kohtaamisia, omaehtoista kulttuurin harrastamista sekä antavat sisältöä esim. perheen yhteiseen aikaan.

Kulttuurihistoriallisten museoiden yleisötyö on uutta etsivää ja kokeilevaa sekä toimintaympäristön muutoksiin reagoivaa. Museokokemukseen astuminen irrottaa tavanomaisista arkisista ajatuskuluista ja tuottaa virkistystä ja lisää koetun hyvinvoinnin tunnetta. Museoissa opitaan kulttuurihistoriasta kokoelmien ja esineiden avulla. Tiedon rinnalla korostuvat omakohtaiset kokemukset, kriittinen ajattelu sekä omat tulkinnat. Ilmapiiri on toiveikas, innostava ja keskusteluun kannustava.

Yleisötyötä kehitetään osallistavien opastusten ja asiakkaan palvelupolku -palvelumuotoilun pohjalta. Taidemuseopedagogiikan osaamista on hyödynnetty kulttuurihistoriallisissa museoissa. Intendentti ja amanuenssi osallistuvat museoiden yleisötyösisältöjen suunnitteluun edistäen erityisesti näyttelyiden saavutettavuutta aikuis- ja lapsiryhmille ja nuorille. Opastuksiin saadaan vuorovaikutteisuutta kehittämällä edelleen museoiden yleisötyötä esim. patruunatehtaan museon kokoelmiin liittyvän Isot koneet-hankkeen toiminnallisten työpajojen jatkoksi.

Muisteluryhmät kokoontuvat tunnistamaan kokoelmien valokuvia yhdessä mm. Lapuan patruunatehtaan entisten työntekijöiden kanssa. Seniori-ikäisille palveluiden tavoitteena on tarjota virkistävää sisältöä arkeen ja jaksamiseen. Museon henkilökunta on ollut mukana kehittämässä museokaupan tuotevalikoimaa ja asiakaspalvelupisteen palveluita.

Taidemuseon yleisötyö

Lapuan taidemuseon tekemä yleisötyö erilaisten yleisöryhmien ja yhteistyökumppaneiden kanssa on pitkäjänteistä ja toiminta mahdollistaa monenlaisia tapoja taiteen kohtaamiseen ja kokemiseen, oman luovuuden tunnistamiseen ja itseilmaisuun. Varhaiskasvatukselle ja kouluille suunnatussa taidekasvatustyössä painottuu taidekokemuksen syventäminen itse osallistumalla, mm. musiikkityöpajat ja tehtäväpaketit. Taidekasvatustyön korkea laatu, kestävyys ja ekologisuus on kävijää kunnioittavaa ja omiin tulkintoihin kannustava toimintaa. Yleisötyötä ohjaa ymmärrys lasten ja nuorten osallisuuden vaikuttavuudesta, saavutettavuuden edistäminen sekä kulttuurisen ja sosiaalisen hyvinvoinnin vahvistaminen.

Taidemuseolla on vakiintuneita kohderyhmiä, joille suunnitellaan omaa ohjelmaa räätälöidysti. Näitä ovat lapset ja nuoret, koulut ja oppilaitokset sekä seniorit. Kulttuurimatkailijoille, taiteen harrastajille ja tyhy-ryhmille luodaan opastus- ja työpajapaketteja.

Museolehtori huolehtii opastusten ja työpajojen ohella erilaisten tapahtumien ja sisältöjen tuottamisesta sekä monilta osin taidemuseon päivittäisestä viestinnästä, kuten mainosten ja julkaisujen taitosta, nettisivujen päivittämisestä sekä sosiaalisen median kanavista.

9. Tutkimuksellinen toiminta

Museot ovat muistiorganisaatioita, joiden tuottamalle tiedolle pätevät samat luotettavuuden kriteerit kuin yliopistolliselle tutkimukselle. Museoiden tuottamalta tiedolta vaaditaan samanlaista luotettavuutta ja tarkkuutta kuin tieteelliseltä tutkimukselta. Museoiden rooli tutkimuskentässä ja luotettavan tiedon tuottajina on nyky-yhteiskunnassa tärkeä.

Kokoelmatietokantoihin kirjattavan tiedon pitää olla aina huolellisesti kirjattuja ja arvioitua. Kun museon julkaisut, esine- ja teostiedot pohjaavat tarkkaan lähdeaineistoon, muut tutkijat voivat hyödyntää niitä omassa tutkimuksessaan. Tämä muodostaa pohjan suomalaiselle taide- ja historiankirjoitukselle.

Museolain mukaan museolaitoksen tulee edistää ja hyödyntää museon aineistoja ja muita sisältöjä koskevaa tutkimusta. Tätä lakisääteistä tehtävää toteutetaan kahdesta eri näkökulmasta: Museo tekee itse esineisiin, valokuviiin ja teoksiin liittyvää perustutkimusta ja toteuttaa laajempia, omiin näyttelyihinsä ja kokoelmiinsa pohjautuvia tutkimushankkeita. Yhteistyötä tutkijayhteisöjen kanssa pyritään edistämään, mm. yliopistojen ja tutkijoiden työtä tarjoamalla aineistojaan heidän käyttöönsä tieteellisen tutkimuksen lähteiksi.

Lapuan kaupungin museot pyrkivät toteuttamaan näitä lain edellyttämiä tehtäviä aktiivisesti. Tutkimustyötä ja tiedonhakua tukevat museon oma tutkimusarkisto ja käsikirjasto, joihin on koottu kokoelmateoksiin liittyvää lähdemateriaalia. Yliopistojen kanssa tehtävää yhteistyötä ei kehitetä yksin, vaan tavoitteena on kehittää sitä yhdessä maakunnan muiden ammatillisesti hoidettujen museoiden kanssa verkostoituen.

Lapuan taidemuseon julkaisusarja

Lapuan taidemuseolla on julkaisusarja. Vuodesta 2006 alkaen on julkaistu Lapuan taidemuseon julkaisuja -sarjaa, jossa vuonna 2026 oli ilmestynyt 47 nimikettä. Julkaisusarjassa ilmestyneet teokset ovat näyttelyjulkaisuja. Siihen sisältyy vaihtuvia näyttelyitä esitteleviä julkaisuja, sekä kokoelmanäyttelyiden julkaisuja, ja yhteistyössä toimitettuja julkaisuja.

OSA II TOIMENPIDESUUNNITELMA

Arvot ja tavoitteellisuus

10. Lapuan kaupungin museoiden arvot

Vapaus

Kestävyys

Kanssaeläminen

Vapaus tarkoittaa tiedon luotettavuutta ja taiteen omalakisuuutta, uskallusta, näkemyksellisyyttä ja tinkimättömyyttä.

Kestävyys käsittää avoimuuden, toiminnan pitkäjänteisyyden, ammattimaisuuden, korkean tason sekä ekologisen, sosiaalisen ja taloudellisen vastuullisuuden.

Kanssaeläminen pitää sisällään empatian, saavutettavuuden, yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon edistämisen museotoiminnassa ja sen kautta.

Vastuullisuus

Lapuan kaupungin museot huomioi sosiaalisen, ekologisen ja taloudellisen vastuullisuuden toiminnassaan. Se on sitoutunut ICOMin museoalan eettisiin ohjeisiin sekä alaa koskevaan lainsäädäntöön ja kansainvälisiin sopimuksiin. Museot noudattavat Lapuan kaupungin henkilöstö- ja asiakirja- ja taloushallinnon ohjeistuksia sekä hankintalakia ja hankintoja koskevia Lapuan kaupungin ohjeita. Myös arkistolainsäädäntö huomioidaan museoiden toiminnassa. Toiminnassa pyrimme harkittuun tiedostojen tuottamiseen ja säilytykseen, sekä turhien tiedostojen poistamiseen palvelimilta.

Kulttuuritoimeen kuuluva museo huolehtii henkilöstönsä työhyvinvoinnista ja noudattaa työsuojelulain määräyksiä. Henkilökunta on sitoutunut yhteisiin pelisääntöihin ja työturvallisuuden sekä hyvän työilmapiirin edistämiseen. Koko henkilökunnallamme on mahdollisuus vaikuttaa museon toiminnan suunnitteluun eri tasoilla, mukaan lukien talousarvion määrärahojen kohdentaminen ja hankinnat.

Lapuan kaupungin museot on sitoutunut Lapuan kaupungin yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelmaan, joka sisältää sekä henkilöstöpoliittisen tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden että palvelujen tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden tarkastelun. Suunnitelma toteuttaa kaupungin lakisääteistä velvoitetta ehkäistä syrjintää ja edistää yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa kaikessa toiminnassa. Museot edistävät palveluidensa esteettömyyttä ja saavutettavuutta.

Yhteistyökumppanina Lapuan kaupungin museot on vastuullinen ja maksaa korvauksen taiteilijoiden, kuraattorien ja muiden yhteistyökumppanien työstä. Museo on sitoutunut turvallisemman tilan periaatteisiin. Lapuan taidemuseo edellyttää, että yhteistyökumppanit sitoutuvat noudattamaan vastuullisuutta omassa toiminnassaan.

Ekologinen kestävyys

Lapuan kaupungin museoiden ympäristötyön pohjana on Lapuan kaupungin strategia. Lapuan kaupunki on hyväksynyt liittymisen toiseen energiatehokkuussopimuskauten 4.3.2026. Vastuullisuus kulkee strategian yhtenä läpileikkaavana teemana. Kestävän kehityksen tavoitteet toimivat Lapuan strategiassa mukana viitekehystenä ja tulevaisuuden Lapua rakentuu ekologisesti, sosiaalisesti ja taloudellisesti kestäväälle pohjalle.

Lapuan museot ovat jo pitkään vähentäneet ympäristökuormitustaan ja edistäneet ympäristön kannalta kestävämpiä toimintatapoja. Vahvistamme edelleen hankintojen vastuullisuutta, edistämme materiaalien kiertoa, sujuvoitamme jätteiden lajittelua ja lisäämme henkilökunnan sekä yleisöjemme ympäristötietoisuutta. Museot edistävät myös ympäristöystävällisyyttä näyttämällä esimerkkiä kokoelmiaan hoitamalla ja konservoimalla, sillä hoitamalla ja korjaamalla esineitä ja taideteoksia niiden käyttöikä pitenee.

Yhteiskuntaa ja yhteisöjä varten sekä tuleville sukupolville

Pyrimme siihen, että kulttuurihistoriallisten museoiden ja taidemuseon näyttelyiden, tilaisuuksien ja tapahtumien, arkistojen, kokoelmien sekä muiden aineistojen sisällöt heijastavat yhteiskunnan ja ihmisten moninaisuutta. Museot palvelevat myös kulttuuriperinnön ja taiteen ammattilaisia ja tunnistaa oman toimintansa merkityksen ja vastuun osana laajaa yhteistyökumppaneiden ja taiteen toimijoiden verkostoa. Teemme jatkuvasti työtä kehittääksemme museoiden saavutettavuutta ja esteettömyyttä. Museot ovat tarkoitettu kaikille ja kaikenikäisille.

Turvallisempi tila

Lapuan kaupungin museot noudattaa toiminnassaan turvallisemman tilan periaatteita. Museoiden tiloissa ei hyväksytä minkäänlaista kiusaamista, häirintää tai syrjintää. Ketään ei kohdella huonosti tai väheksytä henkilökohtaisten ominaisuuksien kuten sukupuolen, iän, ulkonäön, terveydentilan tai taustan perusteella. Rasistinen sekä homo- ja transfobinen puhe ja käytös on kielletty. Museoiden henkilökunnan puoleen voi kääntyä, jos kokee tai havaitsee epäasiallista kohtelua tai tunnistaa tarpeen puuttua tiloissa tai näyttelyissä havaitsemaan epäkohtaan.

Museo on turvallisen erimielisyyden tila. Haluamme mahdollistaa ihmisen oman näkemyksen ja kokemuksen. Näyttelyiden sisällöt ja muodot voivat olla haastavia ja radikaalejakin. Asioiden ja taideteosten kanssa ei tarvitse olla samaa mieltä. Työpajatoiminnassa jokaisella on rauha ja tila itseilmaisuun. Taidemuseo mahdollistaa turvallisen erimielisyyden, eikä mikään tulkinta ole lähtökohtaisesti väärä tai vahingollinen. Näyttelykävijöinä annamme kuitenkin kaikille rauhan ja tilan ottaa vastaan sisältöjä omilla tavoillaan, emmekä häiritse muiden museokokemuksia. Lapuan museoiden näyttelytoiminnan ekologista ja sosiaalista kestävyyttä pyritään jatkuvasti kehittämään ja parempien toimintamallien työstämiseen sitoudutaan.

Saavutettavuus ja esteettömyys

Henkilökuntamme tiedostaa toiminnassaan saavutettavuuden ja moninaisuuden huomioimisen. Järjestämme tapahtumia ja muuta toimintaa eri aikoina, esimerkiksi päiväsaikaan, iltaisin, arkena ja viikonloppuisin. Lauantaisin taidemuseon avajaisiin kello 14–16 kaikki ovat tervetulleita. Museoihin on vapaa sisäänpääsy kaikille. Museoiden tapahtumat ovat maksuttomia. Museoiden tilat ovat esteettömiä. Näyttelykohtaisesti rakenteet pyritään suunnittelemaan niin, että ne ovat liikuntarajoitteisille saavutettavia. Harkitsemme tarkkaan näyttelykokonaisuuden, jos näyttelyihin sisältyy voimakasta ääntä, pimeyttä tai kirkkaita valoja tai muita häiritseväksi koettuja elementtejä. Jokaisen näyttelyn sisältö ei aina välttämättä sovi herkimmille, esimerkiksi lapsille.

Tarjoamme saavutettavuutta huomioivia opastuksia, työpajoja ja muita tapahtumia ja niitä räätälöidään tarpeen mukaan. Opastetuilla kierroksillamme on käytettävissä apuvälineitä, kuten mukaan otettavia tuoleja ja pyörätuoleja. Ääniopastuksia ja viittomakielisiä opastuksia tulee kehittää. Kerromme verkkosivuilla ja tiedotamme näyttelyissä tai tapahtumissa mahdollisesti olevista voimakkaista aistiärsykkeistä tai esteettömyydestä myös paikan päällä.

Vaikuttava, asiantunteva ja kanssaelävä museo

Museot toimivat myös mahdollistajana. Kokoelmat ja arkistot ovat yhteistä kulttuuriperintöämme, jota museo säilyttää tulevaisuuden sukupolville ja joiden käyttöä ja tutkimusta museo edistää. Lapuan kaupungin museot on Etelä-Pohjanmaalla ja kotimaassa arvostettu yhteistyökumppani ja taiteen asiantuntija. Museoiden toiminta ruokkii yhteiskunnallista kuvittelukykyä, kasvattaa sosiaalista sivistystä ja tukee demokratiaa, sananvapautta ja avointa yhteiskuntaa.

12. Toimintakate ja oma tulonhankinta avustusten avulla

Museon rahoitus koostuu pääasiassa Lapuan kaupungin osoittamasta vuosittaisesta toimintamäärärahasta, joka pitää sisällään museolle kohdennetun Opetus- ja kulttuuriministeriön myöntämän valtionosuuden. Lisäksi museo hakee toiminnalleen hankekohtaisia avustuksia eri lähteistä.

Museokortti-markkinointiin panostetaan, koska sillä tavoitellaan lisää kulttuurimatkailijoita. Museo pyrkii tulonhankinnan parantamiseen myös lisäämällä erilaisia maksullisia opastus- ja työpajapaketteja ryhmille. Maksuttomia työpajoja kohdennetaan valituille kohderyhmille kuten lapsille ja nuorille, mikä edistää näyttelyiden ja muiden palveluiden taloudellista ja sosiaalista saavutettavuutta ja toiminnan yhdenvertaisuutta.

13. Toimenpiteet

Lapuan kaupungin museot toteuttaa museoiden lakisääteistä tehtävää ja Lapuan kaupungin strategian painopisteitä. Alla kuvattujen toiminnan painopisteiden pohjalta laaditaan vuosittainen museoiden yksikkökohtaiset ja taidemuseon tarkennetut toimintasuunnitelmat, jonka mukaan kohdennetaan käytettävissä oleva toimintakate ja henkilöstö- ja muut resurssit. Lapuan kaupungin museoiden ja kulttuuritoimen yhteistyö kulkee mukana toiminta- ja taloussuunnitelman laatimisessa.

Kasvava Lapua | Vaikuttavat museot: Kulttuuri ja taide ovat Lapuan kehittämisen keskeisiä voimia

Museolaki kohdat 1 ja 4:

- 1) kulttuuri- ja luonnonperinnön sekä taiteen tallentaminen ja säilyttäminen ja 4) kulttuuri- ja luonnonperinnön sekä taiteen esittäminen ja elämysten tarjoaminen

Lapuan kaupungin museoiden toiminta vahvistaa Lapuan kaupungin painoarvoa, myönteistä kaupunkikuvaa ja identiteettiä. Alueellisesti ja valtakunnallisesti verkostoituneet museot ja taidemuseo ovat arvostettu yhteistyökumppani. Menneen ja tulevan rajapinnassa toimivat museot osallistuvat yhteiskunnan kehittämiseen sekä sen arvoja ja ihmisten kokemuksia ja toiveita koskevaan keskusteluun.

Lapuan taidemuseolla on vankka maine nykytaiteen näkemyksellisenä esiintuojana. Taidetta ei nähdä ihmisten elämästä ulkopuolisena erillistoimintana, vaan ajassa ja kulttuurissa kiinni olevana avoimena ajatusten kohtauspaikkana, joka kutsuu tulkintoihin, dialogiin sekä lisää empatiaa, herkkyyttä aistia ja havainnoida. Yleisö voi luottaa Lapuan taidemuseoon paikkana, jossa on esillä aina jotain näkemisen arvoista.

Usko kulttuurin ja taiteen voimaan ja yhteiskunnalliseen arvoon on taidemuseon toiminnassa keskeistä. Tarjoamme laadukasta ja merkityksellistä sisältöä, josta moninaiset yleisöt voivat löytää elämyksiä ja kosketuspintaa.

Museo sijaitsee kulttuurihistoriallisesti arvokkaalla Vanhan Paukun alueella, ja taidemuseorakennus ja sen näyttelytilat ovat ainutlaatuiset. Elämyksiä, tietoa, uusia ilmiöitä ja haasteitakin tarjoavat sisällöt houkuttelevat kulttuurimatkailijoita ja ovat kuntalaisten virkistytymisen ja hyvinvoinnin voimavara.

Toimenpiteet:

- Ylläpidetään ja kartutetaan museo- ja taidekokoelmia museoiden teemoihin ja alueen taiteeseen ja taiteilijoihin ja omaan toimintaan liittyviä arkistoja.
- Taidemuseon näyttelyohjelma käsittää kotimaista nykytaidetta sekä alueen taiteilijoiden ja taidemuseon omien kokoelmien esittelyjä. Kansainvälisiä näyttelyitä mahdollisuuksien mukaan. Edistetään näin uuden taiteen syntymistä, taiteilijoiden työskentelyä ja uusia avauksia taiteen kentälle.
- Tehdään yhteistyötä muiden museoiden ja kuraattoreiden kanssa.
- Tarjotaan elämyksiä ja tuotetaan tietoa kulttuurihistoriasta ja taiteesta.

- Edistetään kokoelmatilahankkeen toteutumista.
- Tehdään maakunnan kulttuuria ja taidetta tunnetuksi. Kehitetään yhdessä Etelä-Pohjanmaan liiton ja vastuumuseoiden kanssa kulttuurimatkailuosaamista ja palveluita mahdollisuuksien mukaan.

Osaava Lapua | Asiantuntevat museot: Kulttuurin palvelukokonaisuus syntyy yhteistyöllä

Museolaki kohta 2 ja 3:

2) aineistoja ja muita sisältöjä koskevan tutkimuksen edistäminen ja hyödyntäminen 3) aineistojen ja tiedon saatavuuden, saavutettavuuden ja käytön edistäminen

Museon henkilökunnalla on monipuolinen museoalan, taiteen ja yleisötyön asiantuntemus. Osaamista kehitetään ja ylläpidetään koulutuksilla, sisäisellä tiedonjakamisella, museoalan yhteistyöllä ja kanssa oppien.

Toimenpiteet:

Lapuan taidemuseon näyttelytoiminta pohjautuu museoammattilaisten, kuraattorien ja taiteilijoiden tinkimättömään työhön. Kokoelmat ja arkistot ovat kulttuuriperintöä koskevan tiedon ja asiantuntemuksen perusta. Teoksia ja kuva-arkiston kuvia lainataan myös muille ja arkistot ovat tutkijoiden, asiantuntijoiden ja muiden tiedonhakijoiden käytössä. Digitaalisilla palveluilla edistetään taiteen tutkimusta ja saatavuutta. Osaamisen jakaminen lisää työn vaikuttavuutta ja synnyttää uutta moniammatillista yhteistyötä sekä uusia palveluja ja toimintamalleja eri käyttäjäryhmiä varten. Taidemuseon henkilökunnan asiantuntemusta ja tiloja hyödyntävät myös muut koulutuksen tarjoajat.

- Alan työkokemus ja koulutukset, ammatilliset jäsenyydet ja monialainen verkostoituminen vahvistavat ammatti-identiteettiä ja antavat valmiuksia asiantuntemuksen jatkuvaan kehittämiseen.
- Henkilöstön verkostot kotimaassa (ja ulkomailla), osallistutaan museoiden yhteistyöhön, edistävät museoalan toiminnan vaikuttavuutta. Henkilöstö jakaa osaamistaan museoalalla ja muille sidosryhmille.
- Nykyaikaisen ja taidehistorian tuntemusta ja kykyä tunnistaa taiteellisesti kiinnostavia ja yhteiskunnallisesti merkittäviä sisältöjä kehitetään ja ylläpidetään aktiivisella tutustumisella näyttelyihin sekä kirjallisuuden ja julkaisujen seuraamisella.
- Kokoelmia ja arkistoja kartutetaan hankintakriteerien mukaisesti. Hallitaan museon asiakirjoja, tietoja ja arkistoja koko niiden elinkaaren ajan.
- Edistetään tavoitteellisesti sitä, että kokoelmien säilyttäminen, hoito ja konservointi ovat riittävästi resursoituja.
- Kannustetaan yleisöä osallistumaan
- Pedagogisten materiaalien, opetuspakettien ja digitaalisten sisältöjen tuottaminen yleisöille ovat museon yleisötyötä.
- Finna ja Wikidata edistävät kulttuurihistoriallisten museoiden tietovarantojen käyttöä ja avoimen tiedon hyödyntämistä.
- Tapahtumia järjestetään yhteistyössä pitkäaikaisten sekä uusien kumppaneiden ja sidosryhmien kanssa.

Hyvinvoiva Lapua | Kanssaelävät museot: Lasten ja nuorten kulttuuriset oikeudet toteutuvat yhdenvertaisesti

Kulttuuri ja taide vahvistavat lapualaisten kokonaisvaltaista hyvinvointia

Museolaki kohta 5:

5) yleisötyö, vuorovaikutus sekä opetuksen ja kasvatuksen edistäminen

Museon toiminta perustuu pitkäjänteiselle työlle. Museossa on vapaus nähdä ja kokea esinemaailmat tai taidetta omaehtoisesti tai ohjatusti. Yleisöjen erilaisia sosioekonomisia ja kulttuurisia lähtökohtia huomioivat museopalvelut tukevat kulttuurista tasa-arvoa ja vahvistavat koettua hyvinvointia. Toiminta synnyttää kokemuksia, elinikäistä oppimista ja osallisuutta. Museo on avoin ja turvallinen alusta keskustelulle ja omille tulkinnoille. Erityisesti taidemuseotoiminta luo mahdollisuuksia myös oman luovuuden tunnistamiseen ja itseilmaisuun.

Lapuan taidemuseo on ikkuna maailmaan. Jokaisella lapualaisella on mahdollisuus kokea korkeatasoista kotimaista ja kansainvälistä nykytaidetta omassa kotikaupungissaan. Näyttelyt tarjoavat mahdollisuuden pysähtyä, yllätyä ja ymmärtää maailman moninaisuutta. Ne toimivat yhteisenä paikkana, jossa voimme yhdessä pohtia, mitä hyvä elämä tarkoittaa. Taide pitää sisällään informaatiota, mutta samalla nykytaiteen sisällöt ja metodit rohkaisevat tiedon käsitteen uudelleenmäärittelyyn ja tarkasteluun. Yhteistyötä tehdään varhaiskasvatukseen, peruskoulun, 2. asteen oppilaitosten ja korkeakoulujen kanssa. Haastavassa maailmantilanteessa ilmapiiri on toiveikas.

Toimenpiteet:

- Lapset ja nuoret ovat erityinen kohderyhmä, jolle suunnataan omia tapahtumia.
- Tarjoamme taidemuseon sisältöjä eri tavoin räätälöitynä koulujen ja oppilaitosten oppilaille.
- Edistämme näyttelyiden ja muiden palveluiden tiedollista, taloudellista, sosiaalista saavutettavuutta ja esteettömyyttä ja toiminnan yhdenvertaisuutta.
- Pyrimme sisältötyössä monimuotoisuuteen, ja etsimme keinoja tuoda esiin ääniä, jotka muuten voivat jäädä yhteiskunnallisen keskustelun katveisiin.
- Kaikille avoimet ja erikseen tilattavat opastukset ja työpajat lisäävät mahdollisuuksia osallisuuteen.
- Kokoelmien sijoittaminen kaupungin virastoihin ja kouluihin sekä julkinen taide tuovat taiteen osaksi kuntalaisten arkea.
- Teemme yhteistyötä muiden kaupunkiorganisaation yksiköiden kanssa.
- Kehitämme toimintamuotoja ja kumppanuuksia yritysten, kansalaisjärjestöjen, vapaaehtoisen kansalaistoiminnan sekä luovien alojen toimijoiden kanssa.

14. Mittarit ja raportointi

Toiminnan vaikuttavuutta seurataan keräämällä ja analysoimalla tietoa. Raportointi on keskeinen osa työn tulosten näkyväksi tekemistä ja vaikuttavuudesta kertovaa viestintää.

- Sisäinen palaute oman tiimin kesken
- Lapuan kaupungin Hyvinvointiraportti
- Kulttuuri2030-mittarit
- Hymiö-palautteet - palautelaatikko taidemuseon asiakaspalvelussa
- Suulliset palautteet (esim. Opettajilta, ryhmiltä ja muilta kävijöiltä)
- Asiantuntijatyö, neuvonta ja verkostot -koonti
- Kävijätilastot
- Museotilasto, Museovirasto
- Avustukset, Museovirasto
- Mediaosumat
- Toimintakertomus

LÄHTEET

Painamattomat lähteet

Lapuan kaupungin museoiden toimintasuunnitelma 2024–2026. Hyväksytty hyvinvointilautakunnan kokouksessa 10.10.2024.

LAPUAN KAUPUNGIN MUSEOT: KOKOELMAPOLIITTINEN OHJELMA 2024–2029. Hyväksytty hyvinvointilautakunnan kokouksessa 10.10.2024.

Verkkolähteet viitattu 2026-7-14:

Museolaki. <https://finlex.fi/fi/laki/alkup/2019/20190314>

ICOM Museotyön eettiset säännöt. Etusivu - ICOM Finland

Mahdollisuuksien museo - Opetus- ja kulttuuriministeriön museopoliittinen ohjelma 2030 - Opetus- ja kulttuuriministeriö (okm.fi)

Valtioneuvoston asetus museoista. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2005/20051192>

Museoiden valtionosuusjärjestelmän uudistuksen ja museopoliittisen ohjelman 2030 arviointi. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2024:2. Teema Kulttuuri. Julkaisija Opetus- ja kulttuuriministeriö. Tekijä/t Petri Uusikylä, Lassi Köppä ja Urho Lintinen.
https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/165356/OKM_2024_2.pdf

Laki kuntien kulttuuritoiminnasta. <https://finlex.fi/fi/laki/alkup/2019/20190166>

Lapuan kaupungin strategia 2023 - <https://lapua.fi/wp-content/uploads/2023/09/Lapuan-kaupungin-strategia-2023-Lapuan-kv-paatos--%C2%A7-62.pdf>

Lapuan kaupungin hallintosääntö 1.8.2026. <https://lapua.fi/wp-content/uploads/2023/02/Hallintosaanto-.pdf>

Kulttuurikeskus Vanhan Paukun kotisivut: <https://vanhapaukku.fi/>

HELEMI. Helemi (lapuanhelemi.fi)

Etelä-Pohjanmaan – jotakin parempaa. Kulttuuristrategia 2019–2025. https://epliitto.fi/wp-content/uploads/2020/12/Kulttuuristrategia_2019-2025_S.pdf

Porin taidemuseon toiminta- ja taloussuunnitelma 2025–2030.

Verkossa rikkaammaksi -hanke, Porin taidemuseo, Lönnströmin taidemuseo, Lapuan kaupungin museot ja Jyväskylän yliopiston avoimen tiedon keskus:

https://www.wikidata.org/wiki/Wikidata:WikiProject_Collection_data_from_Wikidata_to_Finna

Tekijänoikeuslaki. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1961/19610404>
<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1995/19950574>

Laki digitaalisten palveluiden tarjoamisesta.

https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/PDF/?uri=CELEX:72019L0882FIN_202300853

Tietosuojalaki. Tietosuojalaki 1050/2018 - Säädökset alkuperäisinä - FINLEX®

TAKO - TAKO verkosto